

TEN GELEIDE

Stelselmatig fouten maken**Jeroen ten Voorde*

Op 9 oktober 2019 lichtte de minister van Justitie en Veiligheid de Tweede Kamer in over een onderzoek dat de Inspectie Justitie en Veiligheid verrichtte naar aanleiding van de gewelddadige dood van Humeyra Ergincanli. Zij werd op 18 december 2018 doodgeschoten in de fietsenstalling van haar school. Voor dit feit wordt Bekir E. vervolgd. E. was eerder in 2018 veroordeeld voor mishandeling en bedreiging van Humeyra, terwijl hij door haar en haar familie ook verantwoordelijk werd gehouden voor het haar stelselmatig lastigvallen (via sociale media). Er zou sprake zijn van belaging, ook bekend als stalking, strafbaar gesteld in artikel 285b van het Wetboek van Strafrecht (Sr) (en niet art. 284 Sr, zoals de brief van de minister in voetnoot 7 vermeldt).

De Inspectie Justitie en Veiligheid onderzocht of het onderzoek naar stalking goed was verlopen. Ze richtte zich op vier aspecten die volgens haar essentieel zijn voor een goede aanpak van stalking: het herkennen van stalking, het inschatten van het risico en bieden van veiligheid aan het slachtoffer, zaaksverantwoordelijkheid en regie, en samenwerking en communicatie tussen instanties. Met betrekking tot de laatste drie punten signaleerde de inspectie ernstige tekortkomingen. De hoeveelheid beschreven tekortkomingen is zo groot, dat dit Ten geleide te lang zou worden als alles wordt weergegeven. De conclusies zijn om moedeloos van te worden, ook omdat het niet de eerste keer is dat in de aanpak van stalking fouten worden gemaakt. Verschillende rapporten werden de laatste jaren geschreven over de aanpak van stalking en concludeerden dat die aanpak grovelijk had gefaald. Het is de tragiek van deze strafbaarstelling: bedoeld om de strafrechtelijke aanpak van stelselmatige schending van privacy te vereenvoudigen en te bespoedigen, lijkt het erop dat de organisatie van onze strafrechtspleging aan krachtadig optreden tegen stalking in de weg staat. Dat verbaast. Is het toverwoord ook hier niet ketensamenwerking? Ketens of schakels veronderstellen verbondenheid, tussen organisaties, maar ook op verschillende momenten en plaatsen. De problematiek van tijd en plaats in het strafrecht, die juist bij stalking (waar geen sprake hoeft te zijn van één tijd en plaats) zo pregnant naar voren komt, zou mede door ketensamenwerking onder controle moeten kunnen worden gebracht. Immers, de ketenpartners zouden over tijd en plaats heen moeten kunnen kijken en een zaak in perspectief zien. Juist dan zou stalking tamelijk eenvoud-

* Prof. dr. mr. Jeroen ten Voorde is universitair hoofddocent Straf(proces)recht. Hij is tevens als bijzonder hoogleraar Strafrechtsfilosofie, leerstoel Leo Polak, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en redacteur van PROCES.

Jeroen ten Voorde

dig in beeld moeten komen en een gerichte aanpak mogelijk moeten zijn. Het tegendeel lijkt echter waar. De ‘partners’ in de keten weten tijd en plaats van staking maar moeilijk onder controle te brengen.

De minister van Justitie en Veiligheid heeft in de brief het boetekleed aangetrokken en de in het rapport geformuleerde conclusies en aanbevelingen omarmd. In zijn brief aan de Tweede Kamer somt hij een aantal maatregelen op die naar aanleiding van eerdere rapportages werden genomen. Tevens formuleert hij enkele ‘aanvullende verbetermaatregelen’. Deze maatregelen richten zich op het herkennen en inschatten van risico’s en zaaksverantwoordelijkheid en regie, en zien op een verscherpte strafrechtelijke aanpak.

Deze aanvullende verbetermaatregelen zijn, voor zover het gaat om risico’s en zaaksverantwoordelijkheid, meer van hetzelfde: betere regie, beter overleggen en afspraken nakomen. Hoe wordt gegarandeerd dat met name dat laatste wordt gerealiseerd, maakt de minister niet duidelijk. Hij lijkt vooral uit te gaan van de goodwill van de betrokken organisaties. Die organisaties worden echter geconfronteerd met krappe budgetten, personeelstekort en de waan van de dag en – volgens mij – gebrek aan voldoende kennis van de geldende regelgeving, althans het niet altijd (op de juiste wijze) volgen van gemaakte afspraken (vgl. p. 18 van het rapport van de inspectie). Op dat punt wordt echter geen actie ondernomen, terwijl mij dat juist noodzakelijk lijkt.

Ten aanzien van de strafrechtelijke aanpak waardeer ik de eerlijkheid van de minister waar hij in de brief aangeeft dat het strafrecht ‘een ruim instrumentarium’ biedt ‘om richting verdachte of dader snel en accuraat op te treden zodat het slachtoffer van stalking beter wordt beschermd’ (p. 5 van de brief). Tegelijkertijd erkent de minister dat stalking een ‘complex delict’ is vanwege ‘ingewikkelde relaties tussen slachtoffers en daders’ (idem). Ook hier is samenwerking het toverwoord: ‘Met een op elkaar afgestemde aanpak kan betere bescherming voor het slachtoffer en (indien aanwezig) de kinderen worden georganiseerd.’ Snelheid is daarbij vereist. De verscherpte aanpak houdt in dat waar nodig bestaand OM-beleid (in de vorm van aanwijzingen) wordt aangepast, sneller optreden mogelijk wordt gemaakt door sneller te bepalen welke interventies de meest passende zijn, sneller sanctioneren van overtreding van opgelegde bijzondere voorwaarden zoals contact- en gebiedsverbod mogelijk wordt door het opstellen van een convenant tussen rechtspraak en Openbaar Ministerie met afspraken over termijnen waarin zogeheten tenuitvoerleggingszittingen plaatsvinden, en meer ‘slachtofferbewust’ wordt gewerkt door de reclassering (p. 6 van de brief).

Enige sympathie kan ik voor deze maatregelen wel opbrengen. Tegelijkertijd is onduidelijk waarom het bestaande beleidskader moet worden aangepast (de inspectie vraagt er niet om) en gaat het ook om maatregelen die al genomen zijn. Ten aanzien van het sneller sanctioneren van overtreding van de bijzondere voorwaarden lezen we in het Strafprocesreglement dat een vordering tenuitvoerlegging binnen dertig dagen na het indienen daarvan door het gerecht wordt behan-

deld (art. 14.2; zie ook voetnoot 8 van de brief). Waarom moet dan in een convenant hetzelfde worden geregeld wat al in het Strafprocesreglement is afgesproken? Waarom is dat een aanvullende verbetermaatregel? En ligt het probleem wel bij de periode tussen de vordering en de behandeling van het gerecht, of (ook en misschien wel juist) in de periode tot het indienen van de vordering?

De minister geeft tot slot aan ook werk te willen maken van het versterken van slachtofferveiligheid. Signalen dat de veiligheid van Humeyra in het geding was, werden onvoldoende opgepikt, behalve door Slachtofferhulp, die vervolgens geen gehoor vond. Het versterken van de veiligheid van slachtoffers wil de minister bereiken door meer gebruik te maken van elektronisch toezicht (controle door middel van de enkelband en controle op het gebruik van mobiele telefonie en dergelijke), het verbeteren van de communicatie met slachtoffers en versterking van de informatiepositie van de politie waar het gaat om de bescherming van het slachtoffer. Enerzijds beogen deze maatregelen de veiligheid van slachtoffers verder te versterken, anderzijds hebben zij tot doel slachtoffers beter uit te leggen dat volledige veiligheid niet geboden kan worden. Ik waardeer dat realisme van de minister.

Het is verleidelijk om te stellen dat de door de minister geformuleerde maatregelen weinig betekenen. Die conclusie zou ik niet willen trekken. Wat ik wel mis is een analyse waarom het opnieuw fout ging en waarom kennelijk van gemaakte fouten niet, althans niet voldoende, is geleerd. Ten dele zal dat ermee te maken hebben dat eerder voorgestelde verbeteringen nog niet waren geïmplementeerd. Ten dele zie ik ook een gebrek aan regelbesef. Daarmee zeg ik niet dat het naar de letter naleven van regels ertoe had geleid dat Humeyra was blijven leven, dat weet niemand, ook ik niet. Wel zou eens mogen worden onderzocht waarom ook in de strafrechtsketen regels niet altijd goed nageleefd worden. Heeft dat te maken met de regels, of is er meer aan de hand en zo ja, wat dan? Zonder antwoord op die vragen vrees ik dat met de ‘aanvullende verbetermaatregelen’ weinig resultaat zal worden geboekt.

Stalking is het onderwerp van het artikel van Bambach en collega's dat in dit nummer van PROCES is opgenomen. Zij formuleren enkele aanbevelingen die de minister en de ketenpartners bij de versterking van het beleid ter harte kunnen nemen.

Clarijs schrijft in zijn artikel over de onevenwichtigheid in het Nederlandse jeugd-beleid, dat te veel op problemen is gericht en verzuimt het ‘gewone leven’ als uitgangspunt van beleid te nemen. Nederland zou, net als andere landen, meer de nadruk moeten leggen op de vrije tijd van jongeren en de ontwikkelkansen die aan jongeren geboden kunnen worden.

Van Rosmalen en collega's onderzochten informatiegestuurd werken binnen de politieorganisatie op basis van een strategisch managementperspectief. Bekeken is welke structurele, culturele, technische en menselijke factoren in positieve en negatieve zin een rol spelen bij informatiegestuurd werken. Geconcludeerd wordt

Jeroen ten Voorde

dat multidisciplinaire samenwerking, in combinatie met vertrouwen in het uitwisselen van informatie met de juiste partijen met de juiste capaciteiten, een belangrijke voorwaarde is voor het welslagen van informatiegestuurd werken.

Het communiceren over de resultaten van risicotaxatie (risicocommunicatie) vormt volgens De Vogel, Bosker en Van den Broek een essentieel onderdeel van risicotaxatie. Over de beste wijze van communiceren is nog weinig bekend. Wel is duidelijk dat de wijze waarop risicocommunicatie plaatsvindt rechterlijke besluitvorming kan beïnvloeden. De auteurs besluiten hun bijdrage met een aantal aanbevelingen voor zo helder mogelijke risicocommunicatie.

De dr. S. van Mesdag-kliniek organiseert inmiddels bijna vijf jaar ieder seizoen een Contact-Café waar ‘mensen van buiten’ onder het genot van onder andere muziek, een hapje en een drankje kennismaken met ‘mensen van binnen’. Over het ontstaan, het doel en het functioneren en de betekenis van dat Contact-Café gaat het PROCESperikel van Kremer, Lammers en Van der Meijde.

In het PS van een redacteur uit Jacqueline Bosker haar zorgen over het al te gemakkelijk willen oplossen van praktijkvragen zonder op zoek te gaan naar wetenschappelijke kennis die bij het oplossen daarvan behulpzaam kan zijn. Zij pleit voor een ‘evidence based practice’-benadering waarin verschillende kennisbronnen worden geïntegreerd.